

תשתית וסביבה

"להפקיע את הקרקע מחקלאים שאינם מעבדים את אדמתם"

עבודה שבחנה דרכים לשימור שטחי החקלאות מציעה במקביל לתמוך חקלאים גם עבור התועלות הסביבתיות; ממליצה לתמוך בחקלאות גם במרכז הארץ

צילום: אריאל ירוזולסקי

חקלאות - תרומה חיצונית במיליוני דולרים

סוג הגידול	שטח (אלפי דונם)	תרומה חיצונית*
מטעים	303.0	138.9
ירוקי עד בהשקיה		
נשירים	345.0	67.2
זיתים	194.5	66.9
גידולי שדה		
חממות	35.1	24.1
יקות בשטח פתוח	515.0	47.5
בהשקיה	638.2	116.0
בבעל	1,448.6	53.2
פרחים וצמחי נוי	52.2	60.1
ממוצע על כל סוגי הגידולים		72.8

*לדונם לשנה

לאורך העשורים האחרונים. לאור מגמה זו, עשוי להיווצר מצב שהחקלאות תצטמצם, ואיתה יאבדו התרומות הציבוריות שלה. אך לא רק זאת. סקירת המצב הקיים בחקלאות בארץ מגלה מגמה של צמצום השטח החקלאי המעובד. כבר כיום 700 אלף דונם קרקע חקלאית אינה מעובדת, 17% מתוך 4.2 מיליון דונם. מתוך כמות זו, עיבורם של 300 אלף דונם פסק ב־20 השנים האחרונות.

בעבודה מודגש, שהחקלאות מייצרת מזון, סיבים, נוף, איכות סביבה ערכי תרבות, מורשת וחינוך. עליפי תפיסה זו, החקלאים הם נאמני הציבור לעניין ניהול משאב הקרקע שברשותם, המהווה בסיס לתועלות ציבוריות נרחבות, שמ עבר לייצור החקלאי.

דוגמא לתרומה הציבורית של החקלאות הם מוצאים בעור בדה, שהיא משמשת כקולטת הפסולת של המגזר העירוני, בין השאר בוצות, פסולת עירונית אורגנית וקולחים. הטמנה או שריפה של פסולת זו עלולה ליצור נזקים לסביבה, ואילו החקלאות מאפשרת שימוש מועיל ורואי בה.

לטענת עורכי העבודה, מטרתה היא לבחון אפשרויות שיביאו לכך שרוב הקרקע בארץ תהיה מעובדת, כך שהערכים הציבוריים והסביבתיים של החקלאות ישמרו לאורך ימים. כדי להשיג זאת, לדעתם, יש לגרום לכך שפרנסת החקלאי תתבסס לא רק על המוצרים הסחיריים שהוא מייצר, בין השאר מזון וסיבים, אלא גם על תמורה עבור מוצרים ציבוריים כגון נוף, איכות הסביבה וערכים שבין אדם ואדמתו.

הצעה נוספת היא לתמוך ישירות בעיבוד קרקע. כך למשל, משלם משרד החקלאות למגדלי החיטה כדונם הארץ שבעה דולר לדונם. ההצעה היא להרחיב את המענק לגיי דולים אחרים ולאזורים אחרים בארץ. תמיכה דומה נהוגה גם באיחוד האירופי. משרד האוצר, בפניו הובע הרעיון, לא שלל אותו.

עוד מוצע לתמוך את החקלאים באמצעות חוק לעידוד השקעות הון, המאפשר לקבל מענקים או קללות מס למי פעלים מאושרים. כיום משמש החוק בעיקר לעידוד גידולי ייצוא, ולאחרונה גם מטעים החוסכים במים.

בעבודה מציעים לבחון אפשרות להשתמש בחוק גם לעידוד גידולים חקלאיים יוצרי נוף ואיכות סביבה. עוד מוצע לעודד את התיירות באמצעות מנגנון שיקצה חלק מסוים מההכנסות מתיירות חקלאית לקרן לעידוד הנוף החקלאי, באמצעות משרד התיירות או דרך אגרה שוטלת על המבקר יחס בתיירות החקלאית.

דליה טל

"קיימת ישימות כלכלית ומוסרית לעידוד הערכים הציבוריים של החקלאות בארץ". כך קובעת עבודה משותפת של מכון שמואל נאמן בטכניון וצנובר יועצים. מטרת העבודה היא לייצר כלים שיגרמו לחקלאים להמשיך ולגדל גידולים חקלאיים ולשמר בכך את הנוף הפתוח למען כלל אזרחי המדינה.

העבודה ממליצה לפצות את החקלאים על המאמץ אשר הם משקיעים בשמירה על הקרקע באמצעות תשלומים כסיים, הנחות והסדרים שונים שאורגנו על ידי קרן ארצית, דוגמת הקרן לביטוח נוקי טבע בחקלאות.

במקביל לתמוך החקלאים ממליצים עורכי העבודה לאכוף על החקלאים ביתר שאת את החובה המוטלת עליהם לעבד את הקרקע. במקביל מומלץ להפקיע את הקרקע מחקלאים שאינם מעבדים את אדמתם, וזאת בהתאם לחוק המינהל. עוד ממליצה העבודה להסדיר את נושא השימושים החרגים בקרקע חקלאית בכלים תכנוניים חקיקתיים, ועל ידי אכיפת תקנות וחוקים קיימים.

לדעת עורכי העבודה, כדי להמשיך ולעודד את החקלאות יש לקדם תחילה את ההכרה בתרומה הציבורית של החקלאות בקרב הציבור, החקלאים ושרדי הממשלה.

המלצתם היא לקדם חקיקה מתאימה התומכת בחקלאות בתקיימא, לפתח מדיניות תמיכה בחקלאות, הקשורה לערכים הציבוריים שהיא מספקת, ולפתח ולעודד תיירות חקלאית. עוד מומלץ לכוון את התמיכה בחקלאות לאזור המרכז, לא פחות מאשר באזורי פריפריה.

עורכי העבודה מציינים, שאומנם בפריפריה החקלאות יוצרת תעסוקה שכמעט אין לה אלטרנטיבה, אך דווקא באזור המרכז, קיים הביקוש הגדול לערכי הנוף והסביבה של החקלאות, וכאן גם מתרחש במלוא עונו תהליך נטישת העיבוד החקלאי. כדי למנוע את נטישת השטחים החקלאיים ממליצה העבודה לתמוך בחקלאים כדי שימשיכו לעבד את השדות.

עורכי העבודה מציינים, שבעבודות קודמות הוערכו תרומות הציבוריות של החקלאות ב־73 מיליון דולר לדונם בשנה, בממוצע על פני כל השטחים החקלאיים בישראל. לדבריהם, החקלאי מספק את התרומות הללו לציבור הרחב, אך אינו מקבל על כך תמורה.

עורכי העבודה מרגישים, שתנאי הסחר בחקלאות, שהם יחס המחירים בין התפוקות לתשומות, הולכים ונהיים קשים